Vasile Lovinescu – reviriment cultural şi literar

Alina BĂRBUŢĂ NEGRU*

Key-words: *Vasile Lovinescu, spiritual biography, cultural biography, myths, symbols*

Cine își propune o receptare totală a efortului creator ce a făcut din Vasile Lovinescu, pe rând, un scriitor, un eseist și un hermeneut trebuie să plece de la o corectă înțelegere a triplei sale biografii: biologică (naturală), culturală și spirituală. Din prima categorie reiese imaginea unui individ care deține un amplu corolar genealogic, reprezentat prin figuri importante din cultura națională, cărora ar trebui să li se alăture cu mândrie. Discutăm, de exemplu, de o ascendență erudită, pe linie maternă, concretizată prin scriitorul ardelean Ioan Budai-Deleanu, iar pe registrul patern, înrudirile de sânge îi aduc în discuție pe criticul literar Eugen Lovinescu (fratele tatălui), dramaturgul Horia Lovinescu (fratele său), Anton Holban (văr) și Monica Lovinescu (verișoară).

Deși, teoretic, o asemenea suită familială ar trebui să transfere membrilor acesteia o atitudine de respect și de onoare față de numele purtat, Vasile Lovinescu pare că se străduiește să o treacă în umbră sau, dacă acest lucru nu este posibil din cauza datelor sociale, atunci măcar s-o poziționeze pe un loc secund al existenței sale diurne. Discret, cum era, el nu-și dorește o propagare a succesului celorlalți în propria-i dimensiune a vieții, după cum nu-și dorește nicio afiliere a propriilor virtuți cu ale celorlalți.

Fire taciturnă, Vasile Lovinescu trăiește cu mai multă voluptate incursiunile în propria-i ființă decât manifestările exterioare, prin care își putea câștiga un loc în epoca sa. Aparent timid, cu o vorbă clară și desluşită, Vasile Lovinescu reprezintă totuși tipologia *capricantului*, cum el însuși se definea, înțelegând prin aceasta un fel aparte de a fi, adică în veșnică și ireconciliabilă opoziție cu registrul normativ social al vremurilor sale. Îndepărtându-se de familie – atât de propriii copii, cât și de soție sau de rude –, Vasile Lovinescu și-a găsit liniștea și refugiul în universul construit în interiorul său, cel capabil să-i alimenteze resorturile existențiale zilnice, atât de natură intelectual-științifică, cât și pramgatic-intuitivă.

Nici în privința biografiei culturale a lui V. Lovinescu lucrurile nu sunt cu mult diferite. Atras de lucrările congenerilor săi cu nume de rezonanță în literatura și cultura română, cum ar fi Mircea Eliade, Marcel Avramescu, Eugen Ionescu, Nae

* Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România.

„Philologica Jassyensia”, An X, Nr. 1 (19), 2014, Supliment, p. 177–185.

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

Ionescu, Vasile Lovinescu împărtășește cu aceștia doar o mare pasiune pentru cunoaștere, pentru cercetare – fie ea științifică sau mistică. În rest, se distanțează de toți, nedorind ca opera lui să devină ecoul unei alte scrieri, după cum nu vedea în ea nici premisa pentru alte creații artistice. Izolat în propriul univers creator, transformat într-un laborator al gândurilor și sfâșierilor interioare, Lovinescu nu le așterne pe hârtie cu scopul declarat de a le face publice, ci, mai degrabă, scrisul înseamnă pentru el o încercare ascetică de redescoperire a sinelui și de clarificare a unor chestiuni existențialiste ce-i condiționează descoperirile cu valențe cognitive.

Consemnarea ideilor care îi motivau configurarea demersului cercetător are ca principală țintă edificarea acestora, cu scopul imediat următor al conservării lor pentru generațiile viitoare, interesate de aceleași lucruri. Această asumare livrescă a scrisului poate avea ca posibilă explicație viziunea personalizată – și, deci, diferită de a celorlalți – cu privire la folclor. Înțeles ca o zestre inestimabilă a culturii fiecărei țări, folclorul a luat naștere din toate acele rostiri orale, înțesate de simboluri ce infuzează o înțelepciune pragmatică și autarhică. Este instrumentul valoric de măsurare a gradului de creativitate a fiecărei nații în parte, cu tot ce are ea mai reprezentativ și mai semnificativ. Prin folclor se înțelege așadar o forță viscerală ce poziționează fiecare categorie culturală în parte, evidențiindu-i combustia creatoare, capabilă să emane judecăți de valoare primordiale, cu titlu de axiome sentențioase. Așa apar mugurii unei filosofii populare ce imanentizează doctrine fundamentale pentru rostul ființării unui neam. Este ceea, în chip generic, poartă denumirea de Funcțiune Tradițională, adică ansamblul tuturor valorilor spirituale, simbolice, pragmatice și culturale ale oricărui popor ce-și demonstrează în timp trăinicia istorică și morală. Fără aceste rădăcini fixatoare de conștiințe naționale, cu încărcătură simbolică, esența unui neam s-ar devaloriza, creându-se terenul propice evanescenței culturale, care conduce invariabil la o îndepărtare sau chiar înstrăinare de propriul ego. Acesta, la rândul său, este parte componentă a ethosului național, multiplicat la nesfârșit în nenumărate variante ale profilului moral și spiritual al celui care aparține unui anumit sistem social și cultural.

Atras de toate subînțelesurile autarhice și cu iz ezoteric ale vechilor învățături transmise prin codul oral al limbii române, alcătuind la modul general folclorul, iar la modul particular Funcțiunea Tradițională, Vasile Lovinescu a avut grijă ca aceasta din urmă să nu se disipeze în uitarea vremii, din cauza lipsei acelor însemnări atât de trebuincioase transmiterii lor generațiilor viitoare, așa încât el însuși a încercat să le așeze în pagină pentru a le salva de la o posibilă dispariție, dar și pentru a avea siguranța că vor trece proba timpului. Astfel, toate cutumele și întreaga gândire mitico-religioasă a exponenților generațiilor succesive din istoria unui neam pot fi reunite într-un studiu a cărui principală funcție nu este aceea de explorare științifică, ci doar de prezentare, respectiv de detaliere a acelor conținuturi responsabile de răspândirea unor dogme spirituale necesare conservării spiritului unui neam.

Așa ia naștere, într-o încercare insistentă de a găsi o explicație rațională demersului creativ lovinescian, preferința pentru mit. Însă accentul nu cade pe acea valorificare extrinsecă a miturilor, cu obiectivul principal de a le teoretiza, ci, dimpotrivă, efortul analistului ne conduce în interiorul mitului, pe care nu-l demontează, într-o încercare exploratorie științifică, ci îl privește în ansamblul particulelor sale componente, încercând o evaluare exhaustivă a acestuia, dintr-o

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

perspectivă pragmatică. Altfel spus, apropierea lui V. Lovinescu de miturile mai mult sau mai puțin cunoscute ale culturii române face din el un pasionat de componenta ezoterică a folclorului, atât timp cât acesta reprezintă un conductor prin tunelul timpului, pe care cercetătorul își propune să îl străbată pentru a face cunoştință cu toate zonele absconse ale acestuia.

Există aşadar, în cazul lui Vasile Lovinescu, o legătură organică, subliminală cu mitul, declarată de el însuși: „Ca să fiu sincer, aproape indiferent la orice tragedie umană, orice mit autentic mă cutremură și-mi prinde toate glandele" (Lovinescu 2012a: 64). Această pasiune pentru mitologie poate fi tradusă prin preocuparea permanentă a autorului de a înțelege trecutul național și, mai ales, de a face ceva constructiv, în sensul depozitării elementelor simbolice camuflate în mit într-o operă scrisă, lăsată moştenire viitorimii. Astfel, pentru V. Lovinescu, încercarea livrescă de conservare a aspectelor esențiale din cultura națională conferă cuvântului o importantă funcție creatoare, în condițiile în care acesta se transformă într-un satelit poietic al intenției sale. Neîncrezător în capacitățile de transmitere a mesajelor, într-o manieră completă, a discursului oral, autorul unui studiu intitulat simbolic *Miul sfâşiat* se va transforma într-un protector al valorilor inestimabile încorporate în miturile fundamentale din cultura română, astfel că această poziție îl va diferenția net de toți contemporanii săi cu preocupări similare, individualizându-l și transformându-l într-un însingurat al generației sale.

De aceea, pare destul de dificil de identificat similitudini între opera sa și cea a colegilor de generație, în timp ce diferențele ies foarte uşor la iveală. De exemplu, într-o paralelă stabilită între pasiunea vasillovinesciană pentru mituri și aceeași pasiune împărtășită de Mircea Eliade, se pot urmări două atitudini total diferite, contrare chiar și ireconciliabile. Astfel, în cazul celui dintâi, mitul devine un *modus vivendi* care îi organizează atât existența reală, concretă, cât și pe cea lăuntrică, spirituală, în timp ce pentru al doilea, mitul reprezintă un obiect de studiu, un prilej de cercetare științifică și de explorare culturală. Toate notațiile pe care M. Eliade le face cu privire la mit sunt rezultatul unei îndelungi analize, pe care omul de cultură o face conştient de rolul pe care îl joacă în receptarea acestora. În chip deliberat, el le adună, contopindu-le, pentru ca mai apoi să le demonteze particulă cu particulă, astfel încât, puse sub lupă, acestea să-și arate vibrațiile organoleptice. Indiferent de perceperea de ansamblu sau în detaliu pe care ar realiza-o Eliade miturilor, de reținut rămâne viziunea de exterior a acestuia, pe când Vasile Lovinescu analizează substanța miturilor, descriind-o cu o migală interogativ-speculativă, privindu-le din interior. Asta înseamnă că el are capacitatea de a coborî până în străfundurile miticului, pentru a încerca o aclimatizare a ființei sale poetice cu mitologicul, astfel încât el va încerca să le înțeleagă și chiar să le explice din interior.

Între Mircea Eliade și Vasile Lovinescu, diferența în privința studiului mitografiei nu rezidă doar în viziunea din interior sau din exterior pe care ar avea-o, ci delimitarea precisă și decisivă dintre cei doi este dată de scopul observațiilor sale: în timp ce Eliade apelează la o disecție literară pentru o receptare cât mai complexă a mitului, pe care, la rându-i, îl încadrează într-un amplu demers de cercetare, la capătul căreia finalitatea o constituie o operă monumentală ca *Istoria religiilor*, V. Lovinescu pare să facă, înainte de toate, observațiile pentru sine însuși. Tacticos, fără a se grăbi să tragă niște concluzii, el poate fi considerat mai degrabă un atașat al

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

folcorului, din a cărui zestre, cea mai importantă parte o constituie miturile. Spre deosebire de Eliade, Lovinescu privește miturile într-o manieră conciliantă, ușor speculativă și interogativă doar cât să-i servească propriei înțelegeri. Eliade, pe de altă parte, le percepe ca niște instrumente de lucru, cu ajutorul cărora mai emite o teorie, anticipând în felul acesta locul pe care îl va ocupa, în timp, în perimetrul culturii universale.

De fapt, această situație se convertește în marea și indiscutabila diferență dintre cei doi, lipindu-le etichete distincte, pentru intenții distincte ce corespund unor personalități creatoare distincte: astfel, M. Eliade este cercetătorul, omul de cultură care își propune și realizează o activitate de cercetare extrinsecă asupra miturilor, cu declaratul scop de a face publice aceste observații ce vor alcătui o parte din importantele lui teze, iar V. Lovinescu este doar căutătorul de înțelesuri ascunse, cu învelișuri simbolice ale miturilor autohtone și nu numai. Contemplativ ca fire, cel din urmă dovedește o constantă înclinație spre speculație, de care se ajută pentru a formula niște aserțiuni care, din păcate, sunt insuficient fundamentate. Această atitudine intră în totală opoziție cu rigoarea și prudența specifice omului de știință, ce-l caracterizează pe Eliade.

De altfel, Vasile Lovinescu nu numai că nu experimentează acest mod analitic, dar nu împărtășește nici maniera de lucru eliadescă, realizând chiar o argumentată critică a teoriilor lui Mircea Eliade în opera sa cu caracter hermeneutic *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade românești*.

Se poate concluziona că, pentru Vasile Lovinescu, mitul nu aparține științei, ci este doar vehiculul ce-l conduce pe explorator într-o lume plină de semne și de înțelesuri ce alcătuiesc domeniul simbolologiei. Astfel, simbolologia însăși s-ar transforma într-o știință care se ocupă cu aprofundarea misterelor conținute de mituri, definită de Lovinescu drept o „știință exactă, mai riguroasă decât celelalte științe, pentru că procede din principii axiomatice imuabile, vechi de când lumea” (Lovinescu 2012b: 13).

Meritul lui Vasile Lovinescu îl constituie înțelegerea și mediatizarea ideii că revelațiile obținute de inițiați trebuie încapsulate în niște forme de transfer care să păstreze senzaționalul, indicibilul și originalitatea interpretărilor. Toate la un loc alcătuiesc tradiția primordială, pe care colecționarul o respectă cu sfințenie, considerând-o ansamblul fondului de învățături revelate umanității încă de la începutul evoluției acesteia. În mod deliberat, el își propune să o conserve, pentru a o transmite mai departe, însă, conform propriei teoretizări, acest lucru nu trebuie făcut fără un ritual aferent, deoarece, în caz contrar, s-ar pierde sensurile adevărate ale noțiunilor sacre imanentizate de miturile ancestrale. Astfel, el va pleda pentru păstrarea și transmiterea Tradiției, însă cu ajutorul unor reguli foarte clare, conștiente și respectate de toți.

Mitul, ca element promotor al ritualului de inițiere, cu valențe soteriologice și cognitive, a fost receptat de Vasile Lovinescu printr-o dublă accepție ce i-a fost oferită de către acesta, în funcție de dubla sa apartenență la două curente culturale antitetice: tradiționalism și modernism. Ambele direcții și-au pus amprenta asupra gândirii și modului de comportament lovinescian, în condițiile în care personalitatea sa era când prea conservatoare, când prea revoluționară. Astfel, relaționând mitul viziunii moderniste, V. Lovinescu îl asimila unei fabule sau, mai simplu, unei

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

poveşti, în timp ce varianta tradiţionalistă propunea ca definire valabilă a mitului acea explicaţie ontologică a lumii în spatele căreia se zăreşte chipul Creatorului.

Însă indiferent de tendinţa culturală şi de doctrinele estetice ale aspectării miturilor din toate timpurile şi din toate istoriile umanităţii, cert rămâne un lucru: toate marile tradiţii au o unitate metafizică şi pleacă de la nişte principii transcendente care au acelaşi sens în toate marile religii ale lumii. S-ar părea că această concluzie îl apropie pe Vasile Lovinescu de Mircea Eliade, însă, în realitate, aceasta reprezintă doar premisa de la care fălticineanul porneşte în căutarea unor simboluri care să îi faciliteze iniţierea pe drumul cunoaşterii, pe când profesorul de la Chicago o consideră pretext pentru aprofundatul studiu cu privire la istoria religiilor.

Deci, atât Mircea Eliade, cât şi Vasile Lovinescu ajung să elaboreze o teorie a miturilor, cu precizarea că unul o face dintr-o perspectivă nebulos-vizionară, pe când celălalt experimentează trăirile mistice, aplicându-le o abordare ingenioasă. Un alt element în comun al efortului creator al celor doi îl reprezintă interesul general pe care îl manifestă faţă de tematica predilectă a vremii – este vorba de acele date ce aspectează tabloul social al capitalei interbelice: istoria naţională, misticismul, magismul compozit, mitul şi religia. Acestor teme li se adaugă şi alte componente livreşti specifice generaţiei ’30, cum ar fi spectacolul ratării, fuga de sine însuşi, dacismul şi orientarea folclorizantă şi populistă. Aderent al noii tematici, Vasile Lovinescu îşi asumă izolarea, căreia îi atribuie un aer nobil, de superioritate, prin afirmaţii confesive de felul:

> O viaţă întreagă am fugit de mine însumi. Asta e adevărat, dar nu e complet adevărat. În fond, fug de ocazia de a mă găsi faţă în faţă cu adevăratul meu eu, cu Sinea (Lovinescu 1994: 266).

Perioada interbelică se definea prin tendinţe socio-culturale concretizate în mişcări literare cu denumiri sugestive, cum ar fi poporanismul, semănătorismul şi trăirismul, în jurul cărora gravitează atitudini scriitoriceşti ce duc spre naţionalism sau, după caz, spre moldovenism. Ambele se subordonează obsesiei dacismului, după observaţiile înregistrate de N. Densusianu în *Dacia preistorică*; or, tot aici se încadrează şi interesul lui V. Lovinescu pentru un trecut naţional foarte îndepărtat. Însă, nu pasiunea pentru istoria propriu-zisă îl determină pe culegătorul de mituri şi de simboluri să foreze în adâncurile trecutului naţional, ci interesul său pentru orice remitere asupra timpului, având drept consecinţă conservarea unor realităţi extraordinare. Astfel, cu cât Lovinescu retrogradează mai mult pe o scară istorică, cu atât are mai lesne acces la funcţiile tradiţionale de care este atras. Acestea conţin inefabilul spiritual al unei culturi care, deşi atrage un număr mare de persoane, nu adresează mesaje decât unui nucleu elitist, omogenizat de interesul pentru aspecte bizare, spectaculoase, paradoxale.

Este ceea ce, într-un cuvânt, se numeşte ezoterism, adică acea conduită spirituală în care se caută accesul spre zonele nebuloase ale Universului sau este termenul de convenienţă ales pentru a reda o situaţie de nedeslușit, care are mai multe laturi ascunse.

În această pasiune pentru ezoteric, Vasile Lovinescu îi are ca asociaţi pe Mihai Vâslan, Marc-Mihail Avramescu – toţi trei discipoli ai teoreticianului

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

ezoterismului, René Guénon –, alături de alţi simpatizanţi ai acestuia: Anton Dumitriu, Virgil Cândea, Florin Mihăescu, Roxana Cristian, Andrei Scrima ş.a.

Despre doctrina lui Guénon, un împătimit pasionat al operei acestuia, Claudio Mutti, afirma:

> În general, opera doctrinară a lui René Guénon se raportează la adevărul cu cel mai înalt grad de universalitate, precum și la registrul simbolic și la legile ciclice care determină adaptarea lor tradițiilor (Mutti 2003: 10).

Afin al guénonismului, V. Lovinescu îşi construieşte o biografie culturală, studiind nu doar scrierile idolului său, ci informându-se cu privire la tot ce ţinea de preocupările de studiu ale acestuia. Astfel, lui i se relevă, după îndelungi ani de căutări, în care doar a meditat, fără să noteze un rând, aspecte exoterice ale tradiţiei care tălmăcesc înţelesurile cele mai ascunse ale acesteia. Concluzia este aceea că nişele vizibile ale tradiţiei sunt exoterice prin intermediul religiei. Deşi sărăcite, religiile lumii păstrează încă germenii ocultării spirituale, prin hierofanii şi epifanii. Tot ce trebuie făcut pentru reactivarea acestora este o reînsămânţare, numită de Guénon *regenerarea Tradiţiei* sau readaptarea acesteia. Toţi cei care reuşesc să formuleze asemenea concluzii se transformă automat în nişte înmisionaţi ai sistemului cultural abstractizat până la reificarea sensurilor primordiale în principii de guvernare a unei lumi create pe principiul clivajului. Din acest punct de vedere, Vasile Lovinescu rămâne constant tributar intenţiei de revitalizare a trecutului din perspectivă tradiţională. Opera sa reprezintă astfel un summum de istorie şi de geografie sacră, ceea ce-l determină pe autor să noteze în *Scrisori crepusculare*:

> Oamenii pe care i-am lăsat s-au coagulat în mituri şi fulguraţiuni plastice, prin imobilizarea timpului. Poarta strâmtă se strânge ca o cămaşă de zale în jurul trunchiului meu; câteodată mă sufoc. Şederea mea bucureşteană mă obligă să văd în jurul meu numai simboluri, pe care biata fiinţă nu e pregătită să le asimileze decât prin chin şi sforţări penibile (Lovinescu 1995: 140).

De altfel, crezul estetic lovinescian era susţinut de ideea că tot ce există poate fi convertit într-un simbol, aşa că acestuia din urmă i s-a oferit un status privilegiat de liant între cer şi pământ, adică între planul contingentului şi cel al transcendentului, purtând însemne caracteristice din ambele dimensiuni. Simbolul reprezintă expresia indicibilului şi a inefabilului, fiind considerat în acelaşi timp un vehicul al influenţelor nonumane, fără de care traiul nostru zilnic ar fi lipsit de sens.

Pasionat nu neapărat de simboluri, ci de încărcătura mistică, stranie şi fascinantă pe care acestea o au, V. Lovinescu este interesat, de fapt, de un întreg instrumentar simbolic ce l-ar putea ajuta să coboare pe frânghia timpului, până la începuturile sacre ale acestuia. În acest fel, ar avea acces la mult doritele tradiţii primordiale, de care este condiţionată cunoaşterea omului modern.

> Anulând distanţele, simbolurile întemeiază geografia sacră şi anulând timpul, el aduce orginile în prezent, făcând posibilă istoria sacră ale cărei urme nu se găsesc în documente moarte, ci în legende şi mituri. Pentru că fiecare simbol şi fiecare mit urcă în timp până la începuturi, până în paradis. Ele sunt matricea Tradiţiei Primordiale, sunt semnalele pe care le transmit până la noi Centrul şi Regele Lumii (Lovinescu 1995: 65).

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

Despre un Centru spiritual şi despre un Rege al lumii au încercat să scrie în operele lor cei pasionaţi de Funcţiunea Tradiţională, păstrând inocenţa neştiutorilor şi protejând adevărurile sacre şi implacabile de a fi aflate şi greşit înţelese de o mulţime în care nu toţi sunt chemaţi. De fapt, realităţile ancestrale ale unei lumi de altădată, transformate în pilonii de susţinere ai lumii actuale, sunt principalele forme de tentaţie a căutătorilor de mituri, de însemne ascunse în subsidiarul ontic cvasirealist. Pe măsură ce efortul de explorare a acestora creşte, cresc şi posibilităţile de receptare a unor detalii străvechi ce poartă în sine sâmburele iniţierii şi al purificării. Numai că, odată devoalate făţiş, infuzia de simboluri ar conduce pe căi eronate de înţelegere a unor fapte dintr-un alt loc şi dintr-o altă epocă istorică şi culturală. De aceea, concluziile demersului de cercetare intuitiv-pragmatică sunt exprimate lapidar, cu obiecţiile aferente, spre a nu-l deruta pe cel care le află.

Din acest punct de vedere, opera lui Vasile Lovinescu, fascinat el însuşi de Tradiţia Principală, pe care în repetate rânduri a încercat să o interpreteze pentru o clarificare cu propriul sine, apare ca o amplă meditaţie, cu principalul scop de ameliorare cognitivă a ego-ului său creator. Mai mult, opera sa pare să fie rezultanta interferenţelor dintre expunerile cu caracter sapienţial, analogiile simbolice şi preceptele paradoxale, toate la un loc ducând la sublimarea şi fixarea unor stări şi trăiri *de facto, de jure*.

Aşadar, pe plan cultural, Vasile Lovinescu are un dublu aport: pe de o parte, el poate fi considerat mitograf şi simbololog, iar pe de altă parte este filologul, eseistul şi hermeneutul. Ceea ce reuneşte sfera preocupărilor sale este convertorul pasiunii declarate pentru mit şi ezoterism în scrisul prin care autorul se autoclarifică şi se autopurifică. Scriind despre toate aceste realităţi absconse ale fiinţei spirituale a neamului, ce însumează cutumele şi riturile cele mai vechi şi cu cele mai multe posibilităţi interpretative, V. Lovinescu devine un important hermeneut al literaturii române. Tema fundamentală a hermeneuticii sale au constituit-o căutarea şi valorizarea tradiţiilor primordiale în spiritualitatea arhaică românească.

Despre toate aceste lucruri, Vasile Lovinescu a încercat nu doar să scrie în operele sale cu caracter eseistic, ci şi să vorbească, adică să exprime puncte de vedere într-o dezbatere organizată. În acest scop, el a înfiinţat un grup de meditaţie, ai cărei aderenţi îi împărtăşeau convingerile ezoterice şi nu numai, pe care l-a numit *Fraternitatea lui Hyperion*.

> Fraternitatea lui Hyperion a început prin a fi un cerc de studii tradiţionale, mai ales guenoniene, urmărind, în primul rând, informaţii în domeniul metafizicii şi studiilor tradiţionale, prin lecturi comentate, de multe ori cu exemple etimologice, în încercarea de a ajunge la sensul originar al unui cuvânt sau al unei idei. Căci limba este cea mai veche sursă de apropiere de originea gândirii umane (Lovinescu 1995: 17-18).

Departe de o afiliere concretă a lui Vasile Lovinescu la oricare dintre direcţiile cultural-politice ale vremii, se poate vorbi de o tendinţă a acestuia de interiorizare, ca efect al instinctului de coborâre în propriul sine şi de construire a unei lumi virtuale, de natură cazuistică. Vasile Lovinescu pare a se îndepărta voit de toate convenienţele sociale, izolându-se în propriu-i univers sprijinit pe cutumele arhaice pline de înţelesuri simbolice. Va lăsa în afară tot ce ţine de pragmatismul traiului cotidian, refuzând o ancorare în acesta, pentru simplul motiv că preocupările lui sunt

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

abstractizate de intenţiile livreşti şi nu numai de redescoperirea spiritualităţii fiinţei neamului. Aşa se explică şi semnarea unor articole publicate în reviste de specialitate ale timpului cu pseudonime, dintre care cel mai des întâlnit este Geticus. La nivelul intenţiilor lovinesciene, fuga de propria identitate corespunde unei încercări de protejare a ego-ului social într-o perfectă alteritate, ce duce la o diseminare a sinelui în mai multe euri creatoare. Ţinta fiecăruia în parte este atingerea nivelului senzorial, prin care se pot recupera indicii unei lumi totale, aflată într-o continuă expansiune spirituală şi culturală.

Cu numele de Geticus, V. Lovinescu va publica un articol despre un potenţial centru spiritual, aflat pe meridianele unde el însuşi s-a născut şi a trăit, şi anume *Dacia hiperboreană*, scris iniţial în limba franceză, pentru revista „Études Traditionnelles". Autorul studiului a asamblat informaţiile despre tradiţia geto-dacă la îndemnul mentorului său spiritual, René Guénon, cel care i-a şi facilitat, de altfel, publicarea lui în Franţa. Ulterior, articolul a fost tradus şi în limbile italiană şi română.

Pentru căutătorul de adevăruri ancestrale, istoria capătă interes cu atât mai mult cu cât îi asigură regresiunea temporală necesară analizei spirituale a unor vremuri de altădată, considerate sacre, totalizante şi pline de înţelesuri simbolice multiple. Pentru a le cunoaşte, trebuie sondat în trecutul naţional, folosindu-se pârghiile aferente disciplinelor de studiu implicate. Astfel, pe acelaşi traseu urmat de Ispirescu, Alecsandri, Creangă, Hasdeu şi Eminescu, Lovinescu încearcă un pelerinaj spiritual prin vechile vestigii ale unei civilizaţii ancestrale. Coborârea către aceasta se face cu ajutorul basmelor şi baladelor româneşti, într-un cuvânt, cu ajutorul folclorului, ca element de recognoscibilitate pentru tezaurul cultural şi spiritual al unui popor.

Încorporate într-un timp mitic, toate datele ce configurează o spiritualitate străveche conduc la imaginea paradiziacă a unei vârste de aur, spre care se deplasează constant interesul lui Vasile Lovinescu, având ca pretext pasiunea lui pentru semnificaţiile absconse ale trecutului naţional, ceea ce-l transformă într-un tălmaci al ezoterismului, prin care îşi doreşte accederea într-o dimensiune hieratică. Pentru cultura şi spiritualitatea română, Vasile Lovinescu a fost misionarul ce nu-şi găsea liniştea decât după clarificarea unor aspecte ezoterice care au străbătut timpul, pentru a aduce cu sine mărturii însemnate ale unei lumi de odinioară. Pentru a-şi duce cu succes misiunea la bun sfârşit, Vasile Lovinescu a înfiinţat grupul cu preocupări ezoterice *Fraternitatea lui Hyperion*, prin care căpăta convingerea că teoriile lui erau împărtăşite şi de către alţii, cum ar fi poetul Radu Vasiliu, traducătoarea Viorica Moşinschi, medicii Mariana Veleanu şi Roxana Cristian, filologii Raluca şi Margareta Vasiliu, profesorul Teodor Ghiondea şi scriitorul Dan Stanca. Despre toţi cei care aparţineau grupului, fondatorul său nota într-o scrisoare trimisă lui Radu Vasiliu: „Noi toţi pe care ne-a muşcat Dragonul de călcâi suntem din Fraternitatea lui Hyperion. E un bocet platonician. Continuă această cale aspră, dar cathartică"[1].

Vasile Lovinescu se străduieşte să transforme ezotericul în exoteric, pentru ca acele însemne ale unui univers îndepărtat să poată fi desluşite de societatea

[1] Este vorba de o scrisoare datată 12 iunie 1983, publicată în volumul *Scrisori crepusculare* (Lovinescu 1995).

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

prezentului, prin încorporarea acestora în stilul de viaţă. În felul acesta, aspectele tradiţionale dintr-o dimensiune primordială sunt salvate de la pieire şi, mai mult decât atât, pot servi unei bunăstări spirituale, prin care individul să capete acces la mântuire, purificare şi, deci, la o profundă înţelegere a lumii exterioare, dar şi interioare.

Pe direcţia biografiei culturale, de remarcat ar fi legăturile fructuoase pe care V. Lovinescu le-a avut cu congenerii săi, care i-au împărtăşit pasiunea: este vorba de Nae Ionescu, Emil Cioran, Mihail Vâslan, Mircea Eliade ş.a. Preluând de la aceştia preferinţa pentru digresiune şi cultul demontării minimaliste a tuturor elementelor ce alcătuiau marea piramidă a folclorului, Lovinescu a înţeles importanţa detalierii fondului ascuns al culturii unui neam şi, pe urmele lor, încearcă şi el să demonstreze că elemente autarhice, simbolice şi implacabile dăinuiesc în substratul cultural autohton.

Personalitatea lui Vasile Lovinescu nu ar putea fi înţeleasă nici corect, nici total fără o trimitere la a treia componentă a biografiei sale, respectiv cea spirituală. Pe acest segment, trebuie amintite afinităţile sale cu doctrinele ideologice de natură religioasă ori politică, reductibile la cuvinte precum *isihasm, şamanism, islamism*. În realitate, este vorba de adeziunea lui Lovinescu la nişte dogme după care încerca să-şi ghideze traseul vieţii, al cărui climax era stabilit de dobândirea totalei purificări prin meditaţie, trăiri interioare spiritualizate şi asceză, înţeleasă însă într-o variantă modernă a termenului, adică retragerea în propriul sine şi îndepărtarea de lumea exterioară.

Bibliografie

Angelescu 1999: Silviu Angelescu, *Mitul şi literatura*, Bucureşti, Editura Univers.

Eliade 1978: Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Bucureşti, Editura Univers.

Lovinescu 1989: Vasile Lovinescu, *Creangă şi creanga de aur*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

Lovinescu 1994: Vasile Lovinescu, *Jurnalul alchimic*, Iaşi, Editura Institutul European.

Lovinescu 1995: Vasile Lovinescu, *Scrisori crepusculare*, ediţie îngrijită de Florin Mihăescu şi Roxana Cristian, Bucureşti, Editura Rosmarin.

Lovinescu 1996: Vasile Lovinescu, *Dacia hiperboreană*, Bucureşti, Editura Rosmarin.

Lovinescu 2012a: Vasile Lovinescu, *Steaua fără nume*, Bucureşti, Editura Rosmarin.

Lovinescu 2012b: Vasile Lovinescu, *Al patrulea hagialâc. Exegeză nocturnă a Crailor de Curtea-Veche*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

Mutti 1997: Claudio Mutti, *Penele Arhanghelului. Intelectualii români şi Garda de Fier*, Bucureşti, Editura Anastiasia.

Mutti 2003: Claudio Mutti, *Guénon în România*, Bucureşti, Editura Vremea.

Noica 1996: Constantin Noica, *Sentimentul românesc al fiinţei*, Bucureşti, Editura Humanitas.

Vulcănescu 1987: Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei.

Vasile Lovinescu – Literary and Cultural Revival

In considering Vasile Lovinescu, we must take into account three dimensions: the biographical, from a family perspective (the critic E. Lovinescu, his uncle, the playright Horia Lovinescu, his brother), the cultural and the spiritual one. From a cultural point of

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)

view, Mircea Eliade, Eugène Ionesco, Emil Cioran represented his family, because of their ideas. Vasile Lovinescu too shapes universes of knowledge, but he conceptualizes his existential theory differently, by rediscovering myths and symbols.

BDD-A8057 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.103 (2026-01-20 18:15:00 UTC)